

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

П'ЯТА СЕКЦІЯ

**СПРАВА «КАДУРА ТА СМАЛІЙ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF KADURA AND SMALIY v. UKRAINE)**

(Заяви № 42753/14 та № 43860/14)

РІШЕННЯ

Ст. 3 (процесуальний та матеріальний аспекти) • П. 3 ст. 5 • Жорстоке поводження та необґрунтоване тримання під вартою учасника руху «Автомайдан» і захисника учасників руху, як частина цілеспрямованої стратегії органів державної влади щодо припинення акцій протесту на Майдані

Ст. 8 • Повага до приватного життя • Особистий обшук і вилучення телефону та документів захисника з порушенням законодавства та за відсутності гарантій щодо захисту інформації, яка становить адвокатську таємницю

СТРАСБУРГ

21 січня 2021 року

ОСТАТОЧНЕ

21.04.2021

Це рішення набуло статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції. Його текст може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Кадура та Смалій проти України»

Європейський суд з прав людини (колишня П'ята секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

Сіюфра О'Лірі (*Síofra O'Leary*), Голова,
Йонко Грозев (*Yonko Grozev*),
Ганна Юдківська (*Ganna Yudkivska*),
Мартіньш Мітс (*Mārtiņš Mits*),
Габріеле Куцско-Штадльмайер (*Gabriele Kucsko-Stadlmayer*),
Ладо Чантурія (*Lado Chanturia*),
Ангеліка Нуссбергер (*Angelika Nußberger*), судді,

та Віктор Соловейчик (*Victor Soloveytschik*), Секретар секції,

з огляду на:

заяви (№ 42753/14 та № 43860/14), які 03 та 13 червня 2014 року подали до Суду проти України на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) двоє громадян України, пан Володимир Олександрович Кадура (далі – перший заявник) та пан Віктор Миколайович Смалій (далі – другий заявник) відповідно;

рішення повідомити Уряд України (далі – Уряд) про заяви;

рішення надати заявам статус пріоритетних (Правило 41 Регламенту Суду);

зауваження сторін;

після обговорення за зачиненими дверима 07 травня 2019 року та 09 грудня 2020 року,

постановляє таке рішення, що було ухвалено у той день:

ВСТУП

1. Ці дві заяви головним чином стосуються стверджуваного жорстокого поводження із заявниками та необґрунтованого тримання під вартою, а також, як стверджувалося, свавільного обшуку другого заявника у зв'язку з участю першого заявника в русі «Автомайдан», який входив до низки масових акцій протесту, які зазвичай називають «Євромайданом» та/або «Майданом», і, як стверджувалося, у зв'язку з наданням другим заявником правової допомоги щодо захисту учасників цього руху. Заявники посилаються, *inter alia*, на статтю 3, пункт 3 статті 5 та статтю 8 Конвенції. Ці заяви входять до числа тридцяти трьох заяв, поданих до Суду проти України тридцятьма дев'ятьма особами на підставі статті 34 Конвенції, щодо протестів на Майдані. З причин, наведених у рішенні у справі «Шморгунов та інші проти України» (*Shmorgunov and Others v. Ukraine*), заява № 15367/14 та 13 інших заяв, пункт 5, від 21 січня 2021 року, не набуло статусу остаточного), ці тридцять три заяви не можуть бути об'єднані та

розглянуті в одному рішенні. Проте рішення, ухвалені за цими заявами, слід розглядати в їхній сукупності.

ФАКТИ

2. Заявники народилися у 1982 та 1976 роках відповідно і проживають у м. Київ. Першого заявника представляли пан М. Тарахало, пані А. Мартиновська, пані А. Салюк, пані В. Лебідь, пані О. Проценко та пані Є. Капалкіна, юристи, які практикують у м. Київ, а також пан А. Бущенко, на той момент юрист, який практикував у м. Київ. Другого заявника представляла пані О. Преображенська, юрист, яка практикує у м. Страсбург.

3. Уряд України представляв його Уповноважений, на останніх етапах провадження пан І. Ліщина з Міністерства юстиції.

А. Події, які стосуються першого заявника, пана В. Кадури (заява № 42753/14)

4. На момент подій заявник був активним учасником руху «Автомайдан», який організовував автомобільні акції протесту на підтримку протестувальників на Майдані в різних частинах України, в тому числі шляхом пікетування перед приватними будинками високопосадовців і поставок необхідних речей протестувальникам.

1. Стверджуване жорстоке поводження працівників міліції з паном В. Кадурою

5. Згідно з твердженнями заявника 05 грудня 2013 року близько 17 год 30 хв, коли він їхав на своєму автомобілі по трасі в напрямку м. Київ, працівники Державної автомобільної інспекції України наказали йому зупинитися. Двоє осіб у цивільному одязі, один з яких був у масці, підійшли до його автомобіля, відчинили дверцята з боку водія та витягли його. Одна з цих осіб кричала та лаялася і двічі вдарила його в обличчя. Вони завели його руки за спину та надягнули наручники, змусили його зігнутися та посадили до мікроавтобуса, нанісши йому при цьому декілька ударів у корпус тіла.

6. Заявник провів у мікроавтобусі декілька годин, і в нього склалося враження, що його возили різними районами м. Київ. Перебуваючи у мікроавтобусі, заявник був змушений сидіти в положенні з головою між колінами, і коли він підняв голову, його вдарили кулаком.

7. Близько 20 год 00 хв мікроавтобус приїхав на заднє подвір'я слідчого управління прокуратури міста Києва. Подвір'я оточували близько тридцяти працівників міліції з автоматичною зброєю. Заявник залишався у мікроавтобусі близько сорока хвилин. Коли він запитав у супроводжуючих, чи міг він зателефонувати своєму захиснику або

родичам, один із них, як стверджувалося, вдарив його кулаком в живіт і натиснув на кістку щелепи, завдаючи йому сильного болю. У нього забрали мобільний телефон та заборонили говорити і щось просити.

8. Заявник також стверджував, що працівники міліції направляли на нього пістолет, намагаючись змусити його підписати деякі документи, зміст яких він не розумів. Він відмовився це зробити.

9. Згодом заявника доставили до лікарні і його оглянув лікар, який у своєму висновку від 05 грудня 2013 року, копія якого була надана Суду, зазначив, що у заявника було забиття грудної клітки та живота і синці на обличчі.

10. Зрештою, заявника доставили до ізолятора тимчасового тримання ГУМВС України у м. Києві (далі – ІТТ).

11. Згідно з наданими Урядом документами 05 грудня 2013 року слідчий міліції призначив судово-медичну експертизу заявника для встановлення наявності яких-небудь тілесних ушкоджень на його тілі та причини утворення таких ушкоджень.

12. У висновку експерта, складеному у січні 2014 року, було зазначено, що заявник відмовився проходити таку експертизу 10 грудня 2013 року, а 06 січня 2014 року слідчий повідомив експерта, що після його затримання 05 грудня 2013 року заявник не скаржився на жорстоке поводження. Експерт дійшов висновку про неможливість проведення призначеної слідчим експертизи. Висновок не містить підпису та написаного заявником від руки тексту.

13. Заявник зазначив, що його не було повідомлено про експертизу, призначену слідчим, і заперечив, що він відмовився її проходити.

14. 06 грудня 2013 року заявника було доставлено до Шевченківського районного суду для участі у засіданні щодо обрання йому запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою (див. пункт 29). На певному етапі між затриманням заявника та судовим засіданням щодо обрання йому запобіжного заходу його інтереси почали представляти троє захисників, вочевидь вибраних ним на власний розсуд.

15. Згідно з твердженнями заявника під час засідання щодо обрання йому запобіжного заходу один із його захисників усно поскаржився у суді на жорстоке поводження із заявником 05 грудня 2013 року, проте суддя проігнорував цю скаргу.

16. Ця ж скарга була викладена в письмовій формі та докладно описана в апеляційній скарзі захисника на ухвалу районного суду від 06 грудня 2013 року (див. пункти 30 і 31). Заявник подав копію цієї апеляційної скарги до Суду. На ній міститься штамп, що вона надійшла до Апеляційного суду міста Києва 10 грудня 2013 року. Захисник також скаржився, що слідчий суддя не розглянув його скаргу у зв'язку з цим, і це суперечило положенню Кримінального кодексу України, яким від судді, якому було висловлено твердження про

жорстоке поводження, вимагалось забезпечити медичний огляд скаржника та проведення розслідування за такими твердженнями. У своїй ухвалі від 17 грудня 2013 року, якою апеляційну скаргу захисника було залишено без задоволення (див. пункт 32), Апеляційний суд міста Києва не розглянув ці твердження.

17. Уряд зазначив, що до 20 червня 2014 року до органів державної влади не надходило жодних скарг щодо жорстокого поводження із заявником.

18. 07 грудня 2013 року заявника доставили до Київського слідчого ізолятора (далі – СІЗО). Після прибуття його оглянув терапевт, який зазначив у записі тією ж датою про наявність у заявника синців на обличчі, а також забою грудної клітки та живота, і твердження заявника, що він отримав ці тілесні ушкодження під час затримання. 24 січня 2014 року заявника було звільнено з-під варти (див. пункт 33).

19. У квітні 2014 року заявник подав заяву до прокурора міста Києва, поскаржившись, що його затримання та подальше тримання під вартою були незаконними, що працівники міліції застосували до нього фізичну силу та чинили психологічний тиск під час його затримання та перевезення до Київського ІТТ, що після затримання йому не було надано належну медичну допомогу, та що 06 грудня 2013 року він тримався під вартою в нелюдських та таких, що принижують гідність, умовах. У відповідь йому повідомили, що його скарги не будуть розслідуватися, оскільки кримінальна справа щодо нього була закрита.

20. 20 червня та 14 липня 2014 року заявник звернувся до прокуратури міста Києва з двома скаргами, стверджуючи, що 05 грудня 2013 року працівники міліції піддали його жорстокому поводженню. Згідно з твердженнями Уряду 08 липня та 20 серпня 2014 року прокуратура винесла постанови про відмову у порушенні кримінального провадження за цими скаргами. Згідно з твердженнями заявника він не був поінформований про ці постанови. Сторони не надали копій відповідних документів.

21. У грудні 2016 року, дізнавшись про постанови від 08 липня та 20 серпня 2014 року із зауважень Уряду від 18 липня 2016 року, заявник звернувся до Генеральної прокуратури України (далі – ГПУ) з новою скаргою, в якій він висунув свої скарги на зазначене жорстоке поводження (див. пункти 5 – 8). Він не отримав жодної інформації про винесення будь-яких постанов у зв'язку з цим. Уряд не прокоментував ці події.

2. Рішення щодо обрання пану В. Кадурі запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою та кримінальне провадження щодо нього

22. 01 грудня 2013 року працівники міліції порушили кримінальне провадження за підозрою у вчиненні протестувальниками

протиправних дій проти працівників міліції під час акцій протесту на території, прилеглій до будівлі Адміністрації Президента України цього дня¹.

23. 04 грудня 2013 року слідчий міліції подав до Шевченківського районного суду клопотання про дозвіл на затримання заявника, оскільки його підозрювали у викраденні транспортного засобу, вчиненні масових заворушень та нападі на працівників правоохоронних органів.

24. Зокрема, заявника підозрювали у викраденні навантажувача та його використанні під час спроби вбивства працівників міліції, які брали участь в операції з охорони громадського порядку біля будівлі Адміністрації Президента України 01 грудня 2013 року.

25. Підозра, як стверджувалося, ґрунтувалася на заяві про злочин пана К., машиніста навантажувача, який зазначив, що 01 грудня 2013 року він керував навантажувачем біля будівлі Адміністрації Президента України, коли декілька невідомих осіб змусили його залишити транспортний засіб і вкрали у нього ключі.

26. Згідно з твердженнями слідчого під час кримінального провадження були допитані К. і двоє його колег та встановлено особу чоловіка на фотографії, яку їм показали, якого вони опізнали як одного з викрадачів транспортного засобу. Крім того, декілька відеозаписів відповідних подій, які були досліджені працівниками міліції, містили зображення цих осіб. Працівники міліції встановили, що одним із цих осіб був заявник.

27. Насамкінець, слідчий зазначив, що заявник міг ухилятися та перешкоджати кримінальному провадженню щодо нього, оскільки він не з'явився за викликом. Слідчий не надав більш детальної інформації у зв'язку з цим.

28. 05 грудня 2013 року суддя Б. Шевченківського районного суду надав дозвіл на затримання заявника з посиланням на наведені докази. Заявника затримали на підставі цієї ухвали суду.

29. 06 грудня 2013 року у судовому засіданні щодо обрання заявнику запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою заявник заперечив вчинення злочинів, в яких його підозрювали, та зазначив, що проживав за адресою, за якою був зареєстрований, і його ніколи не викликали до слідчого.

30. Того ж дня суддя Т. Шевченківського районного суду обрав заявнику запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, оскільки його підозрювали у вчиненні тяжкого злочину, а підозра ґрунтувалася на доказах. У зв'язку з цим було зроблено посилання на докази, на які слідчий посилався у своєму клопотанні про надання дозволу на затримання заявника (див. пункт 26). Суд також зазначив, що заявник

¹ Матеріали справи № 12013110040001231, порушеної на національному рівні.

міг переховуватися, перешкоджати відправленню правосуддя, впливати на свідків, «використовуючи кошти певних політичних сил», або продовжити вчиняти злочини, не вказавши конкретних деталей щодо цього. Суд взяв до уваги вік заявника, стан його здоров'я та «відсутність тісних соціальних зв'язків», не вказавши додаткових деталей у зв'язку з цим.

31. 10 грудня 2013 року захисник заявника подав апеляційну скаргу, стверджуючи про відсутність достатніх підстав для тримання заявника під вартою і, зокрема, доказів вини.

32. 17 грудня 2013 року Апеляційний суд міста Києва залишив без змін ухвалу від 06 грудня 2013 року, не встановивши жодних процесуальних порушень.

33. 24 січня 2014 року, посилаючись на Закон України «Про усунення негативних наслідків та недопущення переслідування та покарання осіб з приводу подій, які мали місце під час проведення мирних зібрань» від 19 грудня 2013 року зі змінами, внесеними 16 січня 2014 року, Шевченківський районний суд закрит кримінальне провадження у частині щодо заявника та звільнив його з-під варти. Суду не було надано копії цієї ухвали.

34. 11 квітня 2014 року Шевченківський районний суд за клопотанням прокуратури скасував ухвалу від 24 січня 2014 року з огляду на «нововиявлені обставини»; вказавши, що відповідне провадження було закрито 28 лютого 2014 року прокуратурою у зв'язку з відсутністю достатніх доказів вини та вичерпанням засобів збору доказів. Апеляційна скарга не подавалася, і ухвала набрала законної сили.

3. Обшук і вилучення

35. 05 грудня 2013 року працівники міліції здійснили обшук автомобіля заявника та вилучили низку його особистих речей. Наступного дня працівники міліції обшукали його будинок, і під час цього обшуку також вилучили низку предметів, а також готівкові кошти. Обшуки проводилися на підставі ухвал, постановлених того дня Шевченківським районним судом.

36. У своїй ухвалі від 24 січня 2014 року про закриття кримінального провадження (див. пункт 33) районний суд також ухвалив повернути всі вилучені предмети. Згідно з наданими Урядом документами у період з 18 грудня 2013 року до 20 березня 2014 року було повернуто різні предмети, у тому числі автомобіль та гроші заявника. Згідно з твердженнями заявника деякі з вилучених предметів, а саме автомобільна антена, камера, дві картки пам'яті, набір портативних трансиверів, три ліхтарики, набір інструментів для побутового обслуговування, два ножі, гірськолижні маска, шапка та рукавиці, а також два флакони парфумів так і не були повернуті.

4. Дисциплінарне провадження щодо судді, який розглядав справу заявника

37. У грудні 2014 року заявник подав скаргу до Тимчасової спеціальної комісії (далі – ТСК), утвореної згідно із Законом України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні» від 08 квітня 2014 року (див. згадане рішення у справі «Шморгунов та інші проти України» (*Shmorgunov and Others v. Ukraine*), пункти 220 – 229), стверджуючи, що суддя Т. Шевченківського районного суду (див. пункт 30) діяв свавільно і незаконно під час розгляду клопотання слідчого про обрання йому запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.

38. ТСК рекомендувала Вищій раді юстиції (далі – ВРЮ, див. згадане рішення у справі «Шморгунов та інші проти України» (*Shmorgunov and Others v. Ukraine*), пункти 226 та 227) звільнити суддю за допущені під час розгляду справи заявника порушення, які, як вважала ТСК, становили порушення присяги судді.

39. 03 грудня 2015 року ВРЮ погодилася з висновками ТСК, що були допущені певні порушення, але не погодилася, що вони становили порушення присяги, яке вимагало б звільнення. ВРЮ передала справу до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України для прийняття рішення, чи потрібно було накладати яке-небудь інше дисциплінарне стягнення. Суду не було надано жодної інформації щодо подальшого провадження.

40. ВРЮ вважала встановленим, що у матеріалах справи були відсутні докази, що слідчий надсилав повістки про виклик на допит за адресою заявника, а матеріали справи навпаки вказували, що органи державної влади намагалися зв'язатися із заявником за неправильною адресою, де він насправді не проживав. ВРЮ зазначила, що Суд у своїй практиці критикував використання формального обґрунтування в ухвалах про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою під час досудового слідства. Однак у справі заявника ухвала про тримання під вартою ґрунтувалася на загальних твердженнях про ризики, які становив заявник, і суддя не пояснив, чому запобіжний захід, не пов'язаний із триманням під вартою, був би недостатнім.

В. Події, які стосуються другого заявника, пана В. Смалія (заява № 43860/14)

1. Затримання, тримання під вартою заявника та стверджуване жорстоке поводження з ним працівників міліції

41. У грудні 2013 року заявник, пан В. Смалій, юрист, який практикує у м. Київ, представляв пана А. Дзиндзу, одного з

організаторів руху «Автомайдан», у кримінальному провадженні стосовно мітингів «Автомайдану».

42. 06 грудня 2013 року міліція порушила кримінальне провадження щодо заявника, підозрюючи його у висловленні усних образ і спробі вдарити суддю Шевченківського районного суду під час засідання щодо тримання під вартою його клієнта. На той момент заявник не був поінформований про це провадження.

43. 09 грудня 2013 року заявник поїхав до Головного управління по боротьбі з організованою злочинністю у м. Київ як представник іншого клієнта, який там знаходився. Близько 15 год 00 хв цього дня працівники міліції затримали заявника та нібито побили його. Він, як стверджувалося, отримав численні удари в голову, обличчя та тіло, і також працівники міліції декілька разів наступили на його пальці.

44. Працівники міліції здійснили особистий обшук заявника та вилучили документи, які були в нього із собою, та мобільний телефон (див. пункт 67).

45. Згідно з твердженнями заявника йому одягли наручники і кинули на підлогу мікроавтобуса міліції, де його змусили лежати обличчям вниз, поки його везли до Київського ІТТ. Через це він почав задихатися.

46. Близько 18 год 40 хв заявник прибув до Київського ІТТ, де його обстежили та виявили численні синці на тулубі, голові, кінцівках і пальцях.

47. Заявнику викликали швидку медичну допомогу, і близько 20 год 00 хв його доставили до Київської міської клінічної лікарні швидкої медичної допомоги, де лікарі виявили, що у нього була дистонія та численні синці на тулубі, голові та кінцівках.

48. Після повернення до ІТТ близько 23 год 55 хв захиснику було дозволено побачитися із заявником.

49. 10 грудня 2013 року захисник звернувся до Дніпровського районного суду міста Києва із клопотанням *habeas corpus*, вимагаючи звільнити заявника. Він поскаржився, що заявник був незаконно затриманий та тримався під вартою, що під час затримання з ним жорстоко поводитися працівники міліції, а також вказав, що Кримінальний процесуальний кодекс України передбачав у випадку висунення таких скарг на жорстоке поводження призначення судом судово-медичної експертизи та проведення розслідування у зв'язку з цим.

50. Того ж дня Дніпровський районний суд після засідання у присутності заявника залишив без задоволення клопотання про звільнення, зазначивши, що слідчий та прокурор спростували його аргументи про незаконність його затримання та тримання під вартою. Жодні інші причини для такого висновку вказані не були. Суддя також зобов'язав старшого слідчого Дніпровського районного управління

міліції забезпечити проведення судово-медичної експертизи заявника та доручив прокурору міста Києва розглянути його скаргу на жорстоке поводження працівників міліції.

51. 11 грудня 2013 року районний суд обрав заявнику запобіжний захід у вигляді тримання під вартою на підставі підозри у вчиненні ним тяжкого злочину, що підозра ґрунтувалася на доказах та існувала небезпека його переховування, впливу на свідків або перешкоджання розслідуванню. Ця ухвала була залишена без змін в апеляційному порядку, і 06 лютого 2014 року районний суд продовжив строк тримання заявника під вартою на подібних підставах.

52. Того ж дня заявник пройшов судово-медичну експертизу, очевидно, у Київському СІЗО (див. пункт 72). Судово-медичний експерт зазначив, що у заявника були різні синці на тулубі, голові, кінцівках і пальцях, які були спричинені «тупими предметами» приблизно за один – три дні до його обстеження. Ці тілесні ушкодження були кваліфіковані як легкі.

2. Закриття кримінального провадження щодо заявника

53. 23 лютого 2014 року Дніпровський районний суд за заявою прокуратури звільнив заявника на підставі, що злочинність і караність дій, у вчиненні яких він підозрювався, була усунута Законом України «Про недопущення переслідування та покарання осіб з приводу подій, які мали місце під час проведення мирних зібрань, та визнання такими, що втратили чинність, деяких законів України» від 21 лютого 2014 року.

54. 24 лютого 2014 року Верховна Рада України прийняла Постанову, в якій, *inter alia*, засудила репресивну політику притягнення до відповідальності, у тому числі затримання мирних протестувальників, і дала вказівку закрити кримінальні справи щодо декількох конкретно визначених осіб – у тому числі пана В. Смалія – оголосивши їх «політичними в'язнями». 27 лютого 2014 року Постанова була заміненa Законом України № 792-VII, в преамбулі якого також було зроблено посилання на подібні міркування, а також в ньому було визнано пана В. Смалія політичним в'язнем і вказано про застосування до нього «повної індивідуальної амністії».

55. 26 лютого 2014 року кримінальне провадження щодо заявника було закрито у зв'язку з відсутністю у його діях складу злочину з посиланням на Постанову від 24 лютого 2014 року.

56. 26 листопада 2016 року заявник звернувся до Дніпровського районного суду та Дніпровського районного управління міліції у м. Києві із заявами про відшкодування матеріальної та моральної шкоди у зв'язку з незаконним притягненням його до відповідальності та затриманням. Він не надав Суду жодної інформації про результат розгляду цих заяв.

3. Розслідування скарг заявника на жорстоке поводження

57. 27 грудня 2013 року прокуратура міста Києва порушила кримінальне провадження за фактом стверджуваного жорстокого поводження із заявником 09 грудня 2013 року.²

58. Згідно з інформаційною довідкою, складеною прокуратурою міста Києва 25 квітня 2014 року, слідчі отримали всі необхідні медичні документи щодо тілесних ушкоджень заявника та допитали його та п'ятьох працівників міліції як свідків у невказані дати.

59. 08 серпня 2014 року справу направили до Київської обласної прокуратури для подальшого розслідування.

60. У лютому 2015 року слідчі встановили декількох працівників спецпідрозділу міліції «Сокіл» і Головного управління по боротьбі з організованою злочинністю у м. Київ, які затримали заявника 09 грудня 2013 року. Деякі з них були допитані та заперечили факт жорстокого поводження із заявником.

61. 17 лютого 2015 року було складено повідомлення про підозру стосовно трьох працівників спецпідрозділу міліції «Сокіл», головним чином у зв'язку з обвинуваченнями у зловживанні службовим становищем і завідомо неправдивим повідомленням про вчинення злочину заявником (частина друга статті 365, частина друга статті 383 та частина друга статті 384 Кримінального кодексу України). Суду не було надано копії цього документа.

62. Рішеннями від 18 лютого, 02 та 19 березня 2015 року Печерський районний суд міста Києва та Апеляційний суд міста Києва відмовили у задоволенні клопотань про затримання цих підозрюваних. Суду не було надано копій цих рішень.

63. Відповідно до листа ГПУ від 09 лютого 2016 року, надісланого до Секретаріату Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини, слідство декілька разів зупинялося, оскільки з квітня 2015 року підозрюваних не вдавалося знайти.

64. У жовтні 2016 року заявник звернувся до Печерського районного суду та ГПУ зі скаргами на бездіяльність Київської обласної прокуратури. Відповіді на його скарги надано не було.

65. Сторони не повідомили Суд про будь-які подальші зміни щодо цього.

66. Згідно з інформацією, опублікованою на спеціальному вебсайті ГПУ, 01 квітня 2017 року провадження щодо трьох невстановлених підозрюваних у справі заявника було закрито у зв'язку з відсутністю доказів їхньої вини. Розслідування щодо стверджуваного жорстокого поводження із заявником тривало.

² Матеріали справи № 42013110000001132, порушеної на національному рівні..

4. Обшук і вилучення речей заявника

67. Під час затримання заявника 09 грудня 2013 року працівники міліції здійснили особистий обшук і вилучили його мобільний телефон, який згідно з твердженнями заявника містив конфіденційну інформацію щодо справ його клієнтів. Також працівники міліції вилучили ключі від його автомобіля та ділові документи: нотатки, договір про надання правової допомоги, посвідчення адвоката та деякі інші. Вилучені предмети були перелічені у протоколі затримання, підписаному працівником міліції, який здійснив затримання, та двома понятими.

68. 14 грудня 2013 року слідчий повернув захиснику заявника всі вилучені речі, крім телефону.

69. 16 та 23 грудня 2013 року заявник звертався із заявами до слідчого та Дніпровського районного суду, вимагаючи повернути йому мобільний телефон та зазначивши, що у ньому містилася конфіденційна інформація стосовно справ його клієнтів. Слідчий відмовився повернути телефон, заявивши, що він мав бути оглянутий під час здійснення кримінального провадження щодо заявника, а 06 лютого 2014 року Дніпровський районний суд відмовив у розгляді заяви у зв'язку із закінченням розслідування 03 лютого 2014 року та переданням справи до суду першої інстанції, який мав повноваження розглядати такі скарги під час підготовчого засідання на початку розгляду справи.

70. Згідно з твердженнями заявника телефон йому так і не повернули.

71. Згідно з твердженнями Уряду розслідування жорстокого поводження працівників міліції (див. пункт 57) також стосувалося скарг заявника на незаконні обшуки, вилучення та утримання його речей.

5. Умови тримання заявника під вартою

72. 11 грудня 2013 року заявника доставили до Київського СІЗО, де його оглянув терапевт, який зазначив, що у нього була дистонія, забій живота та численні синці на тулубі, голові та кінцівках.

73. У період з 12 грудня 2013 року до 19 лютого 2014 року заявника чотири рази оглядали лікарі. У двох з цих випадків було встановлено, що у нього не було жодної гострої патології. Інші два рази зазначалося, що у нього було хронічне обструктивне захворювання легень на стадії загострення, хронічний панкреатит, дискінезія жовчних шляхів і міжреберна невралгія. Заявнику були надані медичні препарати. Згідно з відповідними медичними записами згодом стан здоров'я заявника покращився і вважався задовільним.

74. Під час тримання під вартою у Київському СІЗО заявника послідовно поміщали до трьох камер площею від 8,6 до 9 квадратних метрів. Він не надав інформації, скільки ув'язнених трималося разом з ним і протягом яких періодів. Заявник стверджував, що в камері були антисанітарні умови та за ним велося відеоспостереження. Він скаржився на це до адміністрації ізолятора, але вона заперечила його твердження.

ВІДПОВІДНА НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ТА ІНШІ ДОКУМЕНТИ

75. Короткий виклад та витяги з національної нормативно-правової бази та міжнародних звітів, які мають значення для розгляду всіх заяв, поданих у зв'язку з акціями протесту на Майдані та їхніми наслідками, у тому числі цих двох заяв, наведені у згаданому рішенні у справі «Шморгунов та інші проти України» (*Shmorgunov and Others v. Ukraine*), пункти 195 – 269). Елементи відповідної нормативно-правової бази, що найбільш пов'язані з цією справою, наведені далі. Також наведено три додаткові посилання, що стосуються цієї справи.

76. Стаття 208 Кримінального процесуального кодексу України 2012 року дозволяє здійснювати затримання без ухвали суду за певних обставин і передбачає у частині третій, що працівник міліції, який здійснює затримання, може здійснювати обшук затриманого з дотриманням правил, передбачених частиною сьомою статті 223 (яка вимагає присутність двох понять) і статтею 236 (частина п'ята якої, зокрема, вимагає, щоб особистий обшук здійснювався особою тієї самої статі). Частина п'ята статті 208 також передбачає, що у протоколі затримання повинні бути вказані, зокрема, результати особистого обшуку.

77. Частина друга статті 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» 2012 року вимагає присутності представника ради адвокатів регіону під час обшуків житла і приміщень, де адвокат здійснює свою адвокатську діяльність.

78. У відповідних витягах зі звіту Міжнародної дорадчої групи зазначено (виділення в тексті додано МДГ, посилання опущено):

«5. Розслідування, проведене Київською міською прокуратурою (розслідування справ Євромайдану)

...

(b) Провадження щодо «Автомайдану»

321. ГПУ поінформувала МДГ, що було зареєстровано та розслідуються близько 500 скарг, зокрема, на незаконне притягнення до відповідальності, незаконне тримання під вартою та жорстоке поводження. Підозрюваними були працівники правоохоронних органів і судді.

РІШЕННЯ У СПРАВІ «КАДУРА ТА СМАЛІЙ ПРОТИ УКРАЇНИ»

322. 22 жовтня 2014 року учасники «Автомайдану» протестували перед будівлею ГПУ через відсутність прогресу в цьому розслідуванні. Єдину суттєву інформацію стосовно цього розслідування МДГ отримала від ГПУ у грудні 2014 року.

323. Тоді як одній з посадових осіб [МВС України] було повідомлено про підозру у вересні 2014 року, близько 30 працівників ДАІ та представники «Беркут» було повідомлено про підозру у вчиненні злочинів проти «Автомайдану» у жовтні та листопаді 2014 року. Одне з повідомлень про підозру працівнику ДАІ було датоване 07 березня 2014 року.

324. 29 січня 2015 року ГПУ оголосила, що до суду було направлено низку обвинувальних актів. На прес-конференції 02 лютого 2015 року пан Ярема підтвердив, що двом суддям Печерського районного суду було повідомлено про підозру у зв'язку з анулюванням ними водійських прав деяких з активістів «Автомайдану».

...»

ПРАВО

I. ОБ'ЄДНАННЯ ЗАЯВ

79. Беручи до уваги спільну фактологічну та правову основу двох заяв, які розглядаються, Суд вважає за доцільне розглянути їх спільно в одному рішенні (пункт 1 Правила 42 Регламенту Суду).

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 3 КОНВЕНЦІЇ

80. Заявники скаржилися на жорстоке поводження працівників міліції під час їхнього затримання та непроведення ефективного розслідування у зв'язку з цим всупереч статті 3 Конвенції, яка передбачає:

«Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню.»

A. Скарги пана В. Кадури (заява № 42753/14)

1. Прийнятність

(а) Доводи сторін

81. За твердженнями Уряду заявник не оскаржив постанови прокуратури міста Києва від 08 та 20 липня 2014 року про відмову в порушенні кримінальної справи за його скаргами на жорстоке поводження працівників міліції під час його затримання 05 грудня 2013 року. Посилаючись на ухвалу щодо прийнятності у справі «Нагорський проти України» (*Nagorskiy v. Ukraine*), заява № 37794/14, пункти 45 – 46, від 12 січня 2016 року), Уряд зазначив, що ця

процедурна стадія була ефективним національним засобом юридичного захисту у розумінні пункту 1 статті 35 Конвенції.

82. На думку Уряду, заявник також не навів жодних деталей стверджуваного жорстокого поводження у своїх заявах до національних органів влади та до Суду, а медичні документи, на які він посилався у зв'язку з цим, не містили достатньої інформації для доведення його тверджень. Крім того, він неодноразово відмовлявся проходити судово-медичну експертизу, призначену органами державної влади для встановлення характеру та ступеня тяжкості його тілесних ушкоджень. Згідно з твердженнями Уряду заявник вперше подав скаргу на жорстоке поводження працівників міліції після тривалої затримки у сім місяців після стверджуваних подій, що перешкодило органам державної влади провести ефективне розслідування.

83. Заявник стверджував, що його захисник подав скаргу на жорстоке поводження, яка була підтверджена медичними доказами, наступного дня після події (див. пункт 15), і тому обставини його справи принципово відрізнялися від наведених в згаданій ухвалі щодо прийнятності у справі «Нагорський проти України» (*Nagorskiy v. Ukraine*). Він зазначив, що йому не було відомо про призначену слідчим судово-медичну експертизу, і тому він не міг пройти її або відмовитися від її проходження (див. пункти 11 – 13).

84. Заявник подав заяву до Суду 03 червня 2014 року, щоб не пропустити шестимісячний строк згідно з пунктом 1 статті 35 Конвенції, оскільки на той момент він вважав, що стверджуване жорстоке поводження з ним було предметом одного з триваючих розслідувань стосовно протиправних дій проти протестувальників на Майдані, але таке розслідування не буде ефективним.

85. Заявник не був поінформований про постанови прокуратури міста Києва від 08 та 20 липня 2014 року, якими були відхилені його скарги на жорстоке поводження працівників міліції, а тому він не міг подати апеляційні скарги на них. Після того, як він дізнався про ці постанови із зауважень Уряду від 18 липня 2016 року, він звернувся до ГПУ з новою скаргою, в якій висунув свої скарги на жорстоке поводження працівників міліції (див. пункти 20 і 21).

(b) Оцінка Суду

86. Стосовно заперечення Уряду, що на національному рівні заявник не подав і не підтримав свою скаргу, Суд зазначає, що заявник надав копію апеляційної скарги свого захисника від 10 грудня 2013 року, яка містила таку скаргу, сформульовану доволі чітко та конкретно і підтверджену відповідними медичними доказами (див. пункти 9 та 16). Уряд не оскаржував достовірність цього документа або факт подання цієї скарги до апеляційного суду. Тому від органів

державної влади вимагалось проведення ефективного офіційного розслідування у зв'язку з цим (див. схожу ситуацію у рішенні у справі «Хайнал проти Сербії» (*Hajnal v. Serbia*), заява № 36937/06, пункт 99, від 19 червня 2012 року). Таким чином, немає необхідності розглядати питання, чи подав захисник заявника скаргу на жорстоке поводження ще під час судового засідання 06 грудня 2013 року, як він стверджував.

87. Щодо стверджуваної відмови заявника пройти призначену слідчим судово-медичну експертизу Суд зазначає, що заперечення Уряду стосовно цього не підтверджено жодними документами, які б свідчили, що заявник, який на той момент перебував під вартою у відділі міліції, справді був доставлений на такий огляд або його стверджувана відмова була засвідчена медичним персоналом чи іншими особами, які не були працівниками міліції. У будь-якому випадку органи державної влади мали у своєму розпорядженні медичну довідку від 05 грудня 2013 року, в якій було задокументовано тілесні ушкодження заявника, і не стверджувалося, що цей документ був недостовірним або його було недостатньо для цілей розслідування.

88. Суд також зазначає, що Уряд не оскаржував твердження заявника, в яких він зазначив, що повторив свої твердження про жорстоке поводження працівників міліції у своїх скаргах від 20 червня та 14 липня 2014 року до прокуратури міста Києва (див. пункт 20).

89. Насамкінець, Уряд не надав жодних доказів, що заявник був належним чином поінформований про постанови прокуратури міста Києва від 08 та 20 липня 2014 року про відхилення його скарг на жорстоке поводження працівників міліції; якби його повідомили про ці постанови, він міг подати апеляційну скаргу на них у встановлений строк (див. пункт 20). Уряд також не надав копій цих постанов. Хоча зрештою заявник дізнався про існування цих постанов із зауважень Уряду від 18 липня 2016 року, Суд вважає, що, висуваючи органам державної влади свої безспідставні скарги на жорстоке поводження працівників міліції декілька разів у грудні 2013 року і в квітні, червні та липні 2014 року, він виконав перший аспект обов'язку проявляти старанність у справах щодо розслідування жорстокого поводження, тобто обов'язок негайно звернутися до національних органів влади (див., *inter alia*, рішення у справі «Мокану та інші проти Румунії» [ВП] (*Mocanu and Others v. Romania*) [GC], заява № 10865/09 та 2 інші заяви, пункти 263 – 265, ЄСПЛ 2014 (витяги).

90. Беручи до уваги той факт, що у період з 2013 до 2016 року розслідування скарг заявника на жорстоке поводження не проводилось, невинуватим було б вимагати від заявника подання апеляційної скарги на постанови від 08 та 20 липня 2014 року через більше ніж два роки після їхнього винесення. У цьому контексті Суд також зазначає, що згодом заявник звернувся до ГПУ з новою скаргою, в якій він висунув свої первинні скарги на жорстоке поводження

працівників міліції, але йому не було надано жодної інформації щодо будь-якої постанови, винесеної щодо цієї скарги (див. пункт 21).

91. З огляду на зазначене Суд вважає, що на національному рівні заявник належним чином висунув і підтримав свої скарги на жорстоке поводження, та йому не можна дорікнути бездіяльністю.

92. Отже, Суд відхиляє заперечення Уряду щодо прийнятності цих скарг. З огляду на всю наявну в нього інформацію Суд вважає, що ці скарги не є явно необґрунтованими у розумінні підпункту «а» пункту 3 статті 35 Конвенції та не є неприйнятними з будь-яких інших підстав. Отже, вони мають бути визнані прийнятними.

2. Суть

93. Відповідні загальні принципи щодо процесуального та матеріального аспектів статті 3 Конвенції наведені в згаданому рішенні у справі «Шморгунов та інші проти України» (*Shmorgunov and Others v. Ukraine*), пункти 327 – 336 та 359 – 363).

94. Беручи до уваги, що скарга заявника на жорстоке поводження працівників міліції 05 грудня 2013 року підтверджена медичними доказами та наданим ним детальним описом відповідних подій (див. пункти 5 – 9), Суд вважає, що його скарга була небезпідставною та призвела до виникнення в органів державної влади зобов'язання за статтею 3 Конвенції провести розслідування.

95. Суд зазначає, що, хоча заявник та його захисник висунули скаргу на жорстоке поводження до різних органів державної влади, належного офіційного розслідування цих подій проведено не було. Слід зазначити, що апеляційний суд повністю проігнорував доводи захисника заявника та його скаргу, що слідчий суддя не виконав свого обов'язку забезпечити проведення розслідування за твердженнями про жорстоке поводження (див. пункти 15 та 16). Крім того, немає інформації, яка б доводила, що подальші скарги заявника на жорстоке поводження, які він подав у червні та липні 2014 року та грудні 2016 року (див. пункти 20 та 21), були належним чином розглянуті прокурорами.

96. Суд вважає, що до цього часу органи державної влади не провели ефективне офіційне розслідування скарги заявника на жорстоке поводження.

97. Уряд не надав правдоподібного пояснення щодо тілесних ушкоджень, задокументованих після затримання заявника. Беручи до уваги всі наявні докази, твердження сторін і принципи, що регулюють розподіл тягаря доведення у зв'язку з тілесними ушкодженнями, отриманими особою під час тримання під вартою (див. практику Суду, наведену в рішенні у справі «Шморгунов та інші проти України» (*Shmorgunov and Others v. Ukraine*), пункти 360 – 362), Суд приймає версію заявника про відповідні події та встановлює, що він зазнав

жорстокого поводження працівників міліції, і це є порушенням статті 3 Конвенції.

98. Отже, було порушено процесуальний та матеріальний аспекти статті 3 Конвенції щодо пана В. Кадури (заява № 42753/14).

В. Скарги пана В. Смалія (заява № 43860/14)

1. Прийнятність

(а) Доводи сторін

99. Посилаючись на рішення у справі «МакКоггі та інші проти Сполученого Королівства» (*McCaughey and Others v. the United Kingdom*), заява № 43098/09, пункти 121 та 128, ЄСПЛ 2013), Уряд стверджував, що скарга заявника на жорстоке поводження працівників міліції була передчасною, враховуючи те, що розслідування ще тривало.

100. Заявник зазначив, що під час розслідування не було ретельно встановлено всі відповідні обставини і таке розслідування було неефективним. Зокрема, основні слідчі дії – а саме: судово-медична експертиза, порушення справи, передача розслідування до прокуратури міста Києва та складання обвинувального акту – були проведені зі значними затримками, які призвели до того, що підозрювані змогли уникнути відповідальності.

101. Заявник також зазначив, що він не був негайно поінформований про проведення основних слідчих дій та дізнався про них із зауважень Уряду від 17 червня 2016 року.

(б) Оцінка Суду

102. Суд зазначає, що він вже відхилив заперечення Уряду щодо подібних скарг, які, як стверджувалося, були передчасними, в згаданому рішенні у справі «Шморгунов та інші проти України» (*Shmorgunov and Others v. Ukraine*), пункти 301 та 302). Суд вважає, що ці висновки також застосовні до скарг пана В. Смалія з огляду на те, що розслідування стверджуваного жорстокого поводження з ним працівників міліції триває вже більше шести років і досі не призвело до встановлення відповідних обставин (див. пункти 57 – 66).

103. Суд також вважає, що скарги заявника не є явно необґрунтованими у розумінні підпункту «а» пункту 3 статті 35 Конвенції та не є неприйнятними з будь-яких інших підстав. Отже, вони мають бути визнані прийнятними.

2. Суть

(а) Доводи сторін

104. Уряд зазначив, що тілесні ушкодження заявника були належним чином задокументовані та оцінені, він та свідки події були допитані, стверджувалося відповідальні особи – встановлені, складено повідомлення про підозру, а підозрювані оголошені у розшук. Уряд також стверджував, що на національному рівні заявник не висував жодних скарг на неефективність розслідування. Уряд не прокоментував по суті скаргу за матеріальним аспектом статті 3 Конвенції.

105. Заявник заперечив, пославшись на свої доводи щодо прийнятності (див. пункти 100 та 101).

(b) Оцінка Суду

106. Відповідні загальні принципи щодо процесуального та матеріального аспектів статті 3 Конвенції наведені у згаданому рішенні у справі «Шморгунов та інші проти України» (*Shmorgunov and Others v. Ukraine*), пункти 327 – 336 та 359 – 363).

107. Суд зазначає, що на національному рівні заявник належним чином подав скаргу на жорстоке поводження працівників міліції наступного дня після події (див. пункт 49), і ця скарга була небезпідставною. Зокрема, вона була підтверджена його докладним описом фактів і відповідною медичною інформацією (див. пункти 43 – 47).

108. Дійсно, низка важливих слідчих дій – у тому числі судово-медична експертиза заявника, його допит і допит декількох свідків – було проведено протягом відносно короткого періоду часу після події. Зрештою, слідчі встановили декількох працівників міліції, яких вони підозрювали у жорстокому поводженні із заявником.

109. Однак згодом розслідування було зупинено, оскільки органи державної влади не змогли забезпечити доступність цих підозрюваних для проведення відповідного розслідування. У зв'язку з цим Суд зазначає, що у лютому та березні 2015 року слідчі зверталися до Печерського районного суду з клопотаннями про отримання дозволу на затримання підозрюваних, проте у задоволенні клопотань було відмовлено. Причини відмови незрозумілі (див. пункт 62). Також з поданої до Суду інформації не вбачалося, що органи державної влади вжили яких-небудь інших заходів, щоб змусити цих підозрюваних співпрацювати зі слідчими.

110. Загалом через малу кількість та недостатню детальність наданих Суду матеріалів цих розслідувань він не може всебічно оцінити, чи вжили органи державної влади з березня 2015 року який-небудь суттєвий захід, аби знайти підозрюваних і загалом забезпечити

належне встановлення всіх обставин стверджуваного жорстокого поводження із заявником.

111. Крім того, заявник не отримав жодної відповіді на свої скарги щодо розслідування, а єдиною публічно доступною інформацією про відповідне провадження, яку він міг отримати, вочевидь, було розміщене на спеціальному вебсайті ГПУ повідомлення, що провадження тривало (див. пункти 64 – 66).

112. За цих обставин Уряд переконливо не продемонстрував, що невстановлення органами державної влади всіх обставин стверджуваного жорстокого поводження із заявником упродовж більше шести років після подій було зумовлене об'єктивними труднощами, які органи державної влади намагалися, проте реально не змогли подолати. Таким чином, Суд вважає, що органи державної влади досі не провели ефективне офіційне розслідування цього питання.

113. Стосовно скарги за матеріальним аспектом статті 3 Конвенції, то не оскаржувалося, що заявник зазнав значних тілесних ушкоджень під час його затримання 09 грудня 2013 року. Уряд також не висловлював припущень, що ці тілесні ушкодження були завдані кимось іншим, ніж працівниками правоохоронних органів, які його затримали, або що дії заявника виправдовували застосування до нього значної сили. У зв'язку з цим Суд посилається на відповідні медичні докази та документи у матеріалах справи (див. пункти 52 та щодо відповідного розслідування пункти 57 – 61). Беручи до уваги відсутність пояснень стосовно походження тілесних ушкоджень заявника та їхнього ступеня, Суд доходить висновку, що заявника було піддано жорстокому поводженню.

114. З огляду на зазначене Суд вважає, що було порушено процесуальний та матеріальний аспекти статті 3 Конвенції щодо пана В. Смалія (заява № 43860/14).

II. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТЕЙ 5 ТА 18 КОНВЕНЦІЇ

115. Заявники скаржилися, що тримання їх під вартою було порушенням пунктів 1 та 3 статті 5 Конвенції, застосованим з метою свавільної протидії акціям протесту «Автомайдану», незважаючи на відсутність обґрунтованої підозри та підстав, які виправдовували б таке тримання. Пан В. Смалій також стверджував, що органи державної влади використали затримання та тримання під вартою з метою перешкоджання його професійній діяльності, зокрема надання ним правової допомоги особам, які в той момент перебували в політичній опозиції до влади. У зв'язку з цим він також посилався на статтю 18 Конвенції.

116. Пан В. Кадура також скаржився за пунктом 5 статті 5 Конвенції, що він не мав ефективного та забезпеченого правовою санкцією права на відшкодування у зв'язку з порушеннями його права на свободу.

117. Відповідні частини статті 5 Конвенції та статті 18 Конвенції передбачають:

Стаття 5 Конвенції

«1. Кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом:

...

(с) законний арешт або затримання особи, здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення;

...

3. Кожен, кого заарештовано або затримано згідно з положеннями підпункту «с» пункту 1 цієї статті, має негайно постати перед суддею чи іншою посадовою особою, якій закон надає право здійснювати судову владу, і йому має бути забезпечено розгляд справи судом упродовж розумного строку або звільнення під час провадження. Таке звільнення може бути обумовлене гарантіями з'явитися на судові засідання.

...

5. Кожен, хто є потерпілим від арешту або затримання, здійсненого всупереч положенням цієї статті, має забезпечене правовою санкцією право на відшкодування.»

Стаття 18 Конвенції

«Обмеження, дозволені згідно з цією Конвенцією щодо зазначених прав і свобод, не застосовуються для інших цілей ніж ті, для яких вони встановлені.»

А. Прийнятність

1. Доводи сторін

118. Уряд зазначив, що пан В. Кадура мав оскаржити ухвалу суду від 11 квітня 2014 року (див. пункт 34), якщо він хотів отримати ухвалу про закриття кримінального провадження щодо нього, яка ґрунтувалася на «реабілітуючих» підставах, і мати право на відшкодування шкоди на підставі Закону України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду» 1994 року або

Цивільного кодексу України 2003 року (див. згадане рішення у справі «Шморгунов та інші проти України» (*Shmorgunov and Others v. Ukraine*), пункт 445, та рішення у справі «Дубовцев та інші проти України» (*Dubovtsev and Others v. Ukraine*), заява № 21429/14 та 9 інших заяв, пункти 23 – 25 та 48, від 21 січня 2021 року, не набуло статусу остаточного). Щодо пана В. Смалія, оскільки він був визнаний політичним в'язнем і кримінальне провадження щодо нього було закрито у зв'язку з цим (див. пункт 55), він мав право вимагати відшкодування шкоди на підставі Закону України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду».

119. Заявники відповіли, що на національному рівні стверджувана незаконність тримання їх під вартою не мала достатнього визнання, а провадження, ініційоване відповідно до Закону України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду», не передбачало б перевірки законності такого тримання.

2. Оцінка Суду

(а) Пан В. Кадура

120. Стосовно справи пана В. Кадури Суд зазначає, що процедура, на яку посилався Уряд, була б лише попереднім кроком у використанні засобу юридичного захисту, а саме: позов про відшкодування шкоди на підставі Закону України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду» або Цивільного кодексу України, на який Уряд також посилався в згаданому рішенні у справі «Дубовцев та інші проти України» (*Dubovtsev and Others v. Ukraine*), пункт 53). З причин, наведених в останньому рішенні, Суд встановив, що деяким заявникам у тій справі не можна було дорікнути невикористанням тих засобів юридичного захисту (там само, пункт 71). Тому Суд вважає, що за особливих обставин справи пана В. Кадури його скарги не можуть бути відхилені у зв'язку з невичерпанням тих засобів юридичного захисту.

121. Отже, Суд відхиляє заперечення Уряду щодо невичерпання засобів юридичного захисту у частині щодо пана В. Кадури.

122. Водночас Суд зазначає, що пан В. Кадура не навів достатньо вагомих аргументів чи доказів, які б свідчили, що на момент обрання йому запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою було недостатньо доказів для доведення існування обґрунтованої підозри

щодо нього (див. пункти 23 – 28 та 30 – 32). Отже, скарга pana В. Кадури за пунктом 1 статті 5 Конвенції є явно необґрунтованою і повинна бути відхилена відповідно до підпункту «а» пункту 3 та пункту 4 статті 35 Конвенції.

123. На противагу, скарги pana В. Кадури за пунктами 3 та 5 статті 5 Конвенції не є ні явно необґрунтованими у розумінні підпункту «а» пункту 3 статті 35 Конвенції, ні неприйнятними з будь-яких інших підстав. Отже, вони мають бути визнані прийнятними.

(b) Пан В. Смалій

124. Верховна Рада України визнала pana В. Смалія політичним в'язнем (див. пункт 54), і на цих підставах кримінальне провадження щодо нього було закрито. Ці рішення свідчать про визнання того, що тримання його під вартою не було виправданим за статтею 5 Конвенції, а, скоріше, на думку Верховної Ради України, політично мотивованим. Ці самі питання лежать в основі скарг заявника за статтями 5 та 18 Конвенції. Ніщо не вказує на наявність яких-небудь перешкод у заявника успішно вимагати грошове відшкодування шкоди на підставі Закону України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду».

125. Отже, ця частина скарг pana В. Смалія за пунктами 1 та 3 статті 5 Конвенції та статті 18 Конвенції щодо тримання його під вартою має бути визнана неприйнятною та відхилена на підставі пункту 4 статті 35 Конвенції у зв'язку з невичерпанням національних засобів юридичного захисту відповідно до пункту 1 статті 35 Конвенції.

В. Суть

1. Пункт 3 статті 5 Конвенції

126. Суд часто встановлював порушення пункту 3 статті 5 Конвенції у справах, коли суди обґрунтовували ухвали про тримання під вартою під час досудового розслідування стереотипними формулюваннями без розгляду конкретних фактів або можливості застосування альтернативних запобіжних заходів (див., наприклад, рішення у справі «Харченко проти України» (*Kharchenko v. Ukraine*), заява № 40107/02, пункти 80 – 81, від 10 лютого 2011 року).

127. Хоча у цій справі національні суди дійсно підтримали свій висновок про існування обґрунтованої підозри щодо pana Кадури з посиланням на конкретні факти та навели причини у зв'язку з цим, Суд вважає, що, оцінюючи ризики переховування та перешкоджання

відправленню правосуддя, що виправдовували тримання під вартою, вони обмежилися загальними формулюваннями та не продемонстрували, що врахували конкретні обставини справи заявника (див. пункти 30 та 32).

128. Національні суди беззаперечно прийняли твердження працівників органу досудового розслідування щодо цих ризиків, не провівши їхньої власної ефективної оцінки. Зокрема, вони не прокоментували важливе питання, чи дійсно заявник, як стверджував слідчий (див. пункт 27), не з'явився за викликом.

129. Заявник стверджував, що насправді органи державної влади ніколи не зв'язувалися з ним за адресою, де він фактично проживав (див. пункти 29 та 31). Його твердження щодо цього мали бути розглянуті, оскільки стосувалися відповідного питання і не вбачалися абсолютно необґрунтованими: під час подальшої перевірки було встановлено, що органи державної влади вочевидь шукали заявника за неправильною адресою, і в матеріалах справи не було знайдено доказів, які б підтверджували слова слідчого, що після направлення повістки про виклик до нього ніхто не з'явився (див. пункт 40).

130. Таке беззаперечне прийняття тверджень слідчого без здійснення оцінки ризику переховування повинно розглядатися в контексті відповідних подій, описаних у згаданому рішенні у справі «Шморгунов та інші проти України» (*Shmorgunov and Others v. Ukraine*), пункти 463 – 477), і зокрема тверджень про загально поширене невинуватене застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою до осіб, пов'язаних з акціями протесту на Майдані, задокументоване у звіті Міжнародної дорадчої групи (див. пункт 78) та інших відповідних звітах (див. згадане рішення у справі «Шморгунов та інші проти України» (*Shmorgunov and Others v. Ukraine*), пункти 233, 236, 250 та 257).

131. Отже, суди не навели належних і достатніх підстав для тривалого тримання заявника під вартою після засідання 06 грудня 2013 року (див. пункт 30).

132. Отже, було порушено пункт 3 статті 5 Конвенції щодо пана В. Кадури (заява № 42753/14).

2. Пункт 5 статті 5 Конвенції

133. За обставин цієї справи та з огляду на зазначений висновок про порушення і висновок Суду щодо вичерпання національних засобів юридичного захисту у пункті 120 Суд вважає, що немає необхідності розглядати, чи було порушено пункт 5 статті 5 Конвенції.

III. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 8 КОНВЕНЦІЇ (ЗАЯВА № 43860/14 – ПАН В. СМАЛІЙ)

134. Заявник скаржився на особистий обшук і вилучення у нього телефону і документів, які містили, як він стверджував, конфіденційну інформацію стосовно справ його клієнтів (див. пункт 44). Він доводив, що це становило свавільне втручання у його приватне життя у розумінні статті 8 Конвенції, відповідні частини якої передбачають:

«1. Кожен має право на повагу до свого приватного ... життя...

2. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб...»

A. Прийнятність

135. Уряд стверджував, що ці скарги слід відхилити у зв'язку з невичерпанням національних засобів юридичного захисту, посилаючись на ті самі аргументи, що і у запереченні щодо прийнятності скарги заявника на жорстоке поводження працівників міліції 09 грудня 2013 року (див. пункт 99). Зокрема, Уряд стверджував, що скарги заявника на особистий обшук і вилучення його речей було передчасним, оскільки розслідування у зв'язку з цим тривало.

136. Заявник зазначив, що відповідне розслідування було неефективним.

137. Суд повторює свої висновки, що відповідне розслідування було неефективним у частині щодо жорстокого поводження працівників міліції із заявником. Зокрема, Суд встановив, що через більше ніж шість років відповідне розслідування не призвело до встановлення усіх відповідних обставин (див. пункти 108 – 112).

138. Уряд повідомив Суд, що розслідування стверджуваного жорстокого поводження також охоплювало скаргу за статтею 8 Конвенції (див. пункт 71). Однак Уряд не надав інформації, яка могла б переконати Суд дійти іншого висновку щодо ефективності цього конкретного розслідування у зв'язку з цими скаргами заявника за статтею 8 Конвенції (див. пункт 114). Тому Суд відхиляє заперечення Уряду щодо невичерпання національних засобів юридичного захисту.

139. Суд також вважає, що зазначені скарги не є ні явно необґрунтованими у розумінні підпункту «а» пункту 3 статті 35 Конвенції, ні неприйнятними з будь-яких інших підстав. Отже, вони мають бути визнані прийнятними.

В. Суть

140. Уряд не оскаржував твердження заявника, що особистий обшук і вилучення його речей становили втручання у його право на повагу до приватного життя у розумінні пункту 1 статті 8 Конвенції, і Суд не знаходить підстав для іншого висновку. Залишається питання, чи було це втручання виправданим за пунктом 2 цієї статті.

141. У зв'язку з цим Суд повторює, що для дотримання пункту 2 статті 8 Конвенції втручання повинно, серед іншого, здійснюватися «згідно із законом»; тобто повинно мати певне підґрунтя у національному законодавстві та бути сумісним з принципом верховенства права (див. серед інших джерел рішення у справах «С. та Марпер проти Сполученого Королівства» [ВП] (*S. and Marper v. the United Kingdom*) [GC], заяви № 30562/04 та № 30566/04, пункт 95, ЄСПЛ 2008 та «Белоусов проти України» (*Belousov v. Ukraine*), заява № 4494/07, пункт 104, від 07 листопада 2013 року).

142. Посягання на професійну таємницю адвокатів може вплинути на належне відправлення правосуддя, а тому і на права, гарантовані статтею 6 Конвенції (див. рішення у справі «Головань проти України» (*Golovan v. Ukraine*), заява № 41716/06, пункт 62, від 05 липня 2012 року з подальшими посиланнями). Органи державної влади повинні мати вагому підставу для втручання в таємницю спілкування з адвокатом або в його робочі документи (див. рішення у справі «Ходорковський та Лебедєв проти Росії» (*Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia*), заява № 11082/06 та № 13772/05, пункт 632, від 25 липня 2013 року).

143. На момент затримання пан В. Смалій знаходився у відділі міліції як захисник, який представляв інтереси одного зі своїх клієнтів. Його не запросили туди у зв'язку з кримінальним провадженням щодо нього самого, про яке йому не було повідомлено (див. пункти 42 та 43). Отже, органи державної влади повинні були знати, що документи, які були у заявника, могли становити адвокатську таємницю.

144. Проводячи обшук та вилучення документів і телефону у зв'язку із затриманням, органи державної влади не врахували особливий статус вилучених матеріалів, які могли містити конфіденційну інформацію. жодної підстави для рішення про вилучення вказано не було, і ніщо не свідчило, що існували якісь гарантії, які забезпечували б належну обробку інформації, яка потенційно могла становити адвокатську таємницю (для порівняння рішення у справі «Лоран проти Франції» (*Laurent v. France*), заява № 28798/13, пункти 44 та 47, від 24 травня 2018 року).

145. Ні під час провадження на національному рівні, ні під час провадження у Суді не було наведено жодного елементу національної правової системи чи практики, який би надавав які-небудь гарантії у

зв'язку з цим. Відповідне положення Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» 2012 року (див. пункт 77) не застосовувалося у випадку особистого обшуку, пов'язаного із затриманням, оскільки такий обшук не стосувався ні житла заявника, ні приміщення, де він здійснював свою адвокатську діяльність.

146. Отже, не було продемонстровано, що існували які-небудь гарантії проти неналежного та свавільного доступу органів державної влади до інформації, яка становить адвокатську таємницю. Розслідування на національному рівні щодо цього досі триває, і тому не могло усунути труднощі, які лежать в основі скарги заявника за статтею 8 Конвенції. На підставі наявної в нього інформації Суд повинен дійти висновку про недоведеність того, що втручання у права заявника було здійснено «згідно із законом».

147. Отже, було порушено статтю 8 Конвенції щодо пана В. Смалія у зв'язку з його обшуком і вилученням його телефону та документів.

IV. ІНШІ СКАРГИ ЗАЯВНИКІВ

A. Інші неприйнятні скарги

148. Пан В. Смалій також скаржився: (i) за статтями 3 та 13 Конвенції, що йому не було надано належну медичну допомогу під час тримання під вартою, а умови тримання його під вартою у Київському СІЗО у період з 11 грудня 2013 року до 23 лютого 2014 року були нелюдськими та такими, що принижують гідність, і у зв'язку із цим не було ефективних засобів юридичного захисту; (ii) за статтями 8 та 34 Конвенції, що під час тримання його під вартою адміністрація Київського СІЗО перешкоджала його листуванню з його захисником, національними органами державної влади та Судом; та (iii) за статтею 13 Конвенції, що він не мав ефективного засобу юридичного захисту у зв'язку з його скаргами за пунктами 1 та 3 статті 5 Конвенції.

149. Беручи до уваги всі наявні у нього матеріали та з огляду на належність скарг до сфери його компетенції, Суд вважає, що вони не виявляють жодних ознак порушення Конвенції. З цього випливає, що ці скарги є неприйнятними відповідно до підпункту «а» пункту 3 статті 35 Конвенції як явно необґрунтовані та повинні бути відхилені на підставі пункту 4 статті 35 Конвенції.

B. Скарги, що не потребують окремого розгляду

150. Пан В. Кадура також скаржився за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції, що його речі були свавільно вилучені та зберігалися у працівників міліції, а деякі предмети не були йому повернуті.

151. Пан В. Смалій також скаржився: (i) за статтею 8 Конвенції, стверджуючи, що під час тримання його під вартою у Київському СІЗО туалет не був достатньо відгороджений від решти камери СІЗО і в камерах велося відеоспостереження; та (ii) за статтею 13 Конвенції у зв'язку зі стверджуваною неефективністю та недоступністю національного засобу юридичного захисту у зв'язку з його скаргами за статтею 3 Конвенції на жорстоке поводження працівників міліції.

152. З огляду на факти справи, доводи сторін і висновки за різними статтями Конвенції, Суд вважає, що він розглянув основні юридичні питання, порушені у цій справі, і немає потреби у винесенні окремого рішення щодо прийнятності та суті інших скарг, зазначених у попередніх пунктах (див., наприклад, рішення у справі «Центр юридичних ресурсів в інтересах Валентина Кимпеану проти Румунії» [ВП] (*Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu v. Romania*) [GC], заява № 47848/08, пункт 156, ЄСПЛ 2014).

V. ЗАКЛЮЧНІ ЗАУВАЖЕННЯ

153. Насамкінець, Суд зауважує, що у цій справі було встановлено порушення статей 3, 5 та 8 Конвенції у зв'язку з жорстоким поводженням із заявниками, триманням під вартою першого заявника, а також обшуком другого заявника і вилученням у нього речей, які відбулося внаслідок відповіді органів державної влади на акції протесту «Автомайдан». Така відповідь призвела до численних порушень Конвенції, як вбачається з рішень у справах «Шморгунов та інші проти України» (*Shmorgunov and Others v. Ukraine*), пункт 527), «Луценко та Вербицький проти України» (*Lutsenko and Verbytskyi v. Ukraine*), заяви № 12482/14 та № 39800/14, пункт 121, від 21 січня 2021 року, не набуло статусу остаточного); «Дубовцев та інші проти України» (*Dubovtsev and Others v. Ukraine*), пункт 83), «Воронцов та інші проти України» (*Vorontsov and Others v. Ukraine*) (заява № 58925/14 та 4 інші заяви, пункт 51, від 21 січня 2021 року, не набуло статусу остаточного).

VI. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

154. Стаття 41 Конвенції передбачає:

РІШЕННЯ У СПРАВІ «КАДУРА ТА СМАЛІЙ ПРОТИ УКРАЇНИ»

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію».

А. Шкода

155. Пан В. Кадура та В. Смалій вимагали по 100 000 євро кожен в якості відшкодування моральної шкоди.

156. Уряд заперечив проти вимоги пана В. Смалія, головним чином стверджуючи про її надмірність.

157. Постановляючи рішення на засадах справедливості, Суд присуджує кожному заявнику по 13 200 євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися, в якості відшкодування моральної шкоди.

В. Судові та інші витрати

158. Заявники також вимагали різні суми в якості компенсації судових та інших витрат, понесених під час провадження на національному рівні та/або у Суді, у тому числі поштових витрат і витрат на правову допомогу. На підтвердження своїх вимог вони надали копії договорів із захисниками і пов'язаних з цим рахунків та/або копії поштових квитанцій.

159. Зокрема, згідно з цими документами пан В. Кадура мав сплатити 9 600 євро своєму захиснику, пану М. Тарахкалу, за підготовку його зауважень до Суду, сума ґрунтувалася на погодинній ставці у розмірі 150 євро. Пан В. Кадура просив сплатити цю суму безпосередньо на банківський рахунок захисника.

160. Пан В. Смалій вимагав 23 267 євро в якості компенсації витрат, понесених ним під час провадження на національному рівні. Ця сума включала 13 967 євро, які він, як стверджувалося, сплатив захиснику, який представляв його у кримінальному провадженні на національному рівні, і 9 300 євро, які він зобов'язався сплатити цьому захиснику у випадку його виправдання або закриття кримінального провадження з реабілітуючих підстав. Цей заявник також вимагав 6 900 євро, які він зобов'язався сплатити своєму захиснику, який представляв його інтереси під час провадження у Суді, пані О. Преображенській, ця сума ґрунтувалася на погодинній ставці у розмірі 150 євро і ця сума мала бути сплачена безпосередньо на банківський рахунок захисника.

161. Уряд заперечив проти вимог пана В. Смалія щодо компенсації судових та інших витрат, зазначивши, що деякі з них не були належним чином обґрунтовані, а витрати, понесені під час провадження на національному рівні, не підлягали компенсації під час провадження у Суді та були надмірними.

162. Суд нагадує, що відповідно до практики Суду заявник має право на компенсацію судових та інших витрат, лише якщо буде доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їхній розмір – обґрунтованим.

163. У цій справі з огляду на наявні у нього документи та зазначені критерії Суд відхиляє вимоги пана В. Смалія щодо компенсації витрат, понесених під час провадження на національному рівні, оскільки він не надав відповідних документів на підтвердження цієї вимоги.

Суд вважає за розумне присудити 3 500 євро кожному із заявників у зв'язку з провадженням у Суді та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися заявникам на ці суми, які мають бути сплачені безпосередньо на банківські рахунки, вказані паном М. Тарахкалом та пані О. Преображенською відповідно.

С. Пеня

164. Суд вважає за належне призначити пеню на підставі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, до якої має бути додано три відсоткові пункти.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Вирішує* об'єднати заяви;
2. *Оголошує* прийнятними такі скарги:
 - (а) скарги заявників за статтею 3 Конвенції на жорстоке поводження працівників міліції та відсутність ефективного розслідування у зв'язку з цим;
 - (b) скарги пана В. Кадури за пунктами 3 та 5 статті 5 Конвенції;
 - (c) скаргу пана В. Смалія за статтею 8 Конвенції на його особистий обшук та вилучення його телефону і документів;
3. *Постановляє*, що немає необхідності виносити окреме рішення щодо прийнятності та суті скарги пана В. Кадури за статтею 1 Першого протоколу Конвенції та скарг пана В. Смалія за статтею 8 Конвенції щодо умов тримання під вартою у Київському СІЗО та за статтею 13 Конвенції у поєднанні зі статтею 3, пунктами 1 та 3 статті 5 та статтею 8 Конвенції;
4. *Оголошує* решту скарг неприйнятними.
5. *Постановляє*, що було порушено процесуальний та матеріальний аспекти статті 3 Конвенції щодо пана В. Кадури;

6. *Постановляє*, що було порушено процесуальний та матеріальний аспекти статті 3 Конвенції щодо pana В. Смалія;
7. *Постановляє*, що було порушено пункт 3 статті 5 Конвенції щодо pana В. Кадури;
8. *Постановляє*, що немає необхідності розглядати скаргу pana В. Кадури за пунктом 5 статті 5 Конвенції;
9. *Постановляє*, що було порушено статтю 8 Конвенції щодо pana В. Смалія у зв'язку з його обшуком і вилученням його телефону та документів;
10. *Постановляє*, що:
 - (а) упродовж трьох місяців з дати, коли це рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції держава-відповідач повинна сплатити заявникам такі суми; які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу:
 - (i) по 13 200 (тринадцять тисяч двісті) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватись, кожному заявнику в якості відшкодування моральної шкоди;
 - (ii) 3 500 (три тисячі п'ятсот) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватись заявнику, пану В. Кадури, в якості компенсації судових та інших витрат, понесених під час провадження у Суді, ця сума має бути сплачена безпосередньо на банківський рахунок, вказаний паном М. Тарахкалом;
 - (iii) 3 500 (три тисячі п'ятсот) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватись заявнику, пану В. Смалію, в якості компенсації судових та інших витрат, понесених під час провадження у Суді, ця сума має бути сплачена безпосередньо на банківський рахунок, вказаний пані О. Преображенською;
 - (b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;
11. *Відхиляє* решту вимог заявників щодо справедливої сатисфакції.

РІШЕННЯ У СПРАВІ «КАДУРА ТА СМАЛІЙ ПРОТИ УКРАЇНИ»

Учинено англійською мовою та повідомлено письмово 21 січня 2021 року відповідно до пунктів 2 і 3 Правила 77 Регламенту Суду.

Віктор Соловейчик
(*Victor Soloveytschik*)
Секретар

Сіюфра О'Лірі
(*Siofra O'Leary*)
Голова